

Turinys

Pratarmė	11	16. SLAPTOJI FILIPO BOBKOVO AGENTŪRA	173
1. PUTINAS IR ARTIMIAUSIA JO APLINKA	15	17. VAKARŲ ŽINIASKLAIDOS MAGNATŲ VERBAVIMAS	191
2. SPECIALIOSIOS PASKIRTIES „ŽVALGAI“ AFGANISTANE	25	18. UŽVERBUOTI IR NUŽUDYTI NUMYLĒTINĮ	203
3. ŽVALGYBOS BIČIULIŲ FINANSINĖS SCHEMOS	32	19. MILIJONIERIAI KGB VALIA	214
4. SSRS KŪRYBINĖS INTELIGENTIJOS KURATORIUS	40	20. KGB IR <i>PERESTROIKA</i>	226
5. „UŽSPEITĖ MANE, UŽSPEITĖ...“	49	21. KAS KALTAS DĖL TV BOKŠTO GYNĖJŲ SUŠAUDYMO. 1991 METŲ SAUSIS VILNIUJE	240
6. KGB IR KŪRYBINĖ INTELIGENCIJA	57	22. KAIP GUSINSKIS IR BOBKOVAS PRAMIEGOJO PUTINO PASIRODYMĄ POLITINĖJE ARENOJE	249
7. OPERACIJA PARYŽIUJE	66	23. VISUOMENĖS SAUGUMO KONCEPCIJA IR JOS KŪRĖJAI	259
8. SPEC. TARNYBŲ PRIEŽIŪRA TELEVIZIOJE	76	24. RUSIŠKAS NACIONALIZMAS	270
9. GENEROLO PITOVRANOVO VEIKLA VDR	86	25. SLAPTOJI SERGEJAUS DORENKOS TARNYBA	280
10. PRANCŪZIŠKA ANDROPOVO IR PITOVRANOVO „FIRMA“	97	26. TARNYBA IR KOPIMAS KARJEROS LAIPTAIS KGB	290
11. PAŠALINTI AMINĄ	110	27. BANDYMAS VERBUOTI IŠKILŲ RAŠYTOJĄ VOINOVICIŲ	300
12. KGB STADIONUOSE IR ŽAIDYNĖSE	125	28. AGENTAS LITERATŪRINIAME SALONE	313
13. OPERACIJA „VORAS“, ARBA KAIP VYKO ROSTROPOVIČIAUS IR SOLŽENICYNŲ VERBAVIMAS	136	29. OLIMPINIŲ MEDALIŲ KAINA	326
14. LITERATŪRINĖ GRUPĖ IR POSTAS KULTŪROS MINISTERIJOJE	147	30. LITERATŪRINĖ DISKUSIJA „KLASIKA IR MES“ AR POLITINĖ PROVOKACIJA?	335
15. RUGPJŪČIO PUČAS IR PARTIJOS PINIGAI	160	31. KAIP TARP LITERATŲ BUVO IEŠKOMA INFORMATORIŲ	346
		32. KGB IR RUSŲ STAČIATIKIŲ BAŽNYČIA	357
		33. RUSŲ NACIONALPATRIOTAI IR SPECIALIOSIOS TARNYBOS	371
		34. KGB IR EMIGRANTAI	384
		35. STAČIATIKIŲ BAŽNYČIA UŽSIENYJE IR KGB	396
		36. RUSIJOS SPECIALIOSIOS TARNYBOS UKRAINOJE 2014 M.	407

37. RUSIJOS „GILUMINĖS VALSTYBĖS“ ĮTAKOS AGENTŪRA	418
38. „GARBĖS KONSULŲ“ INSTITUTAS, EURAZISTAI CIVILINIAIS DRABUŽIAIS IR ĮSIVERŽIMAS Į UKRAINĄ	433
39. LENINGRADO ČEKISTAI IR ROGOZINO PROJEKTAS „RODINA“	446
40. ĮTAKINGASIS VALIA	459
41. AUTORITETAS NE TIK PARYŽIUJE	468
42. KAS RUOŠĖ SPECIALIĄS TARNYBAS VALDŽIAI UŽGROBTI RUSIJOJE	478
43. KAIP MES GAUDĖME ŠNIPUS PRIE ŠACHMATŲ LENTOS	490
44. SPORTAS PADĖJO VERBUOTI	503
45. AGENTAI TARP LITERATŲ. KGB VIRŠININKO VEIKLA	517
46. MICHALKOVAI, KONČIALOVSKIAI, JULIJANAS SEMIONOVAS	529
47. KGB, „NAŠI“ IR DAUG KITŲ	544
48. KREMLIAUS PROPAGANDISTAI	557
Vietoj epilogo	568

22 skyrius

Kaip Gusinskis ir Bobkovas pramiegojo Putino pasiro- dymą politinėje arenoje

Jurijus Balevas. Įkaušau ir pamiršau

Nuo devintojo dešimtmečio vidurio Jurijus Balevas vadovavo „Z“ valdybos (Konstitucinės santvarkos gynimo valdyba – KGB 5-osios valdybos įpėdinė) 2-ajam skyriui. Nors pavadinimas buvo pakeistas, praktiškai viskas jame liko taip, kaip buvę. Pakeitus valdybos pavadinimą skyriaus numeris liko tas pats, postus išsaugojo jo vadovai ir operatyvininkai. Skyrius gilinosi į SSRS nacionalines problemas, kurios *perestroikos* metais tapo realios dėl visur sustiprėjusių išcentrinių tendencijų, pradėjusių kelti grėsmę valstybės vientisumui. Tragiški susidūrimai tautinio priešiško pagrindu ir jėgos struktūrų bei kariuomenės veiksmi „įvedant tvarką“, vėliau sukėlę masines žmonių žūtis Sumgaite, Kalnų Karabache, Baku, Tbilisyje ir Vilniuje, buvo būtent KGB 5-osios valdybos 2-ojo skyriaus, vadovaujamo pulkininko Balevo, o valdybos lygiu – Filipino Bobkovo, turėjusio daug patirties slopinti tautinius bruzdėjimus, veiklos padariniai.

Tolimais 1956 metais kaip sovietinio valstybės saugumo centrinio aparato atstovas Bobkovas dalyvavo organizuojant ir vykdant ginkluotą masinių protestų, kilusių dėl Stalino asmens kulto demaskavimo SSKP XX suvažiavime,

malšinimą. Gruzijos TSR sostinėje Tbilisyje, Gruzijos TSR VRM duomenimis, šios akcijos metu žuvo 22, sužeisti 54 žmonės.

Po kelerių metų (1961–1962) dėl SSKP vykdytos vadinamosios antiliaudinės politikos nusirito masinių protestų banga Krasnodare, Murome, Aleksandrove, Bijske ir Novočerkaske. Organizuojant protestų judėjimo slopinimą aktyviai dalyvavo Bobkovas, kuris tada jau buvo SSRS KGB 2-osios vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojas ir netrukus gavo generolo laipsnį.

Pertvarkos metais KGB 5-osios valdybos 2-ojo skyriaus jėgų nepakako, todėl į karštuosius taškus, kurių vis daugėjo, buvo komandiruojami ir kitų KGB 5-osios valdybos padalinių bendradarbiai, jiems buvo keliami uždaviniai koordinuoti veiksmus su vietiniais valstybės saugumo padaliniais. Šių eilučių autorius 1988 metų rudenį buvo komandiruotas į Kalnų Karabachą ir ne savo valia tapo nelaimių, kurios atėjo į tą žemę ir paskui išsiliejo į tikrą Azerbaidžano ir Armėnijos karą, liudininku.

Bet grįžkime prie Balevo. Buvęs vienos Maskvos aukštosios mokyklos komjaunimo sekretorius mėgo linksmas kompanijas ir išgertuves. Kartą, operatyvinės jaunystės metais, įvyko juokingas nutikimas. Valstybės saugumo bendradarbiai gruodžio 20 dieną visada švėsdavo profesinę šventę – vadinamąją čekistų dieną, nes tolimais 1917 metais tądien Leninas pasirašė dekretą dėl VČK įsteigimo. Tad 1975 metų gruodžio 20-ąją KGB 5-osios valdybos 3-iojo skyriaus bendradarbių grupė patraukė atšvęsti į vieną geriausių Maskvos restoranų „Metropolis“. Restoranas buvo prabangus, pačiame miesto centre. Šalia KGB pastatas ir kelios metro stotys. Dėl šios priežasties įvairių valstybės saugumo padalinių bendradarbiai restorane dažnai susitikdavo su savo agentais.

Tradiciskai profesinės dienos proga būdavo paaukštinimų tarnyboje, karinių laipsnių suteikimų ir kitokių paskatinimų. Todėl tą dieną šventusių karininkų buvo daug. Salėje viešpatavo nuoširdus linksmumas, netilo tostai. Išgertų alkoholinių gėrimų kiekis gerokai viršijo įprastas normas. Į vakaro pabaigą braudamasis per žmonių pilną salę ir nelabai tvirtai ant kojų besilaidydamas Balevas susverdėjo ir netyčia klestelėjo ant kelių malonios išvaizdos blondinei, kuri, kaip paaiškėjo, buvo prancūzė. Šiek tiek mokėjęs prancūzų kalbą Balevas apsikeitė su ja keliomis frazėmis ir akimirksniu ją užmiršo.

Kitos dienos rytą, kaip įprasta, pirmas atėjęs į tarnybą Balevas išgirdo operatyvinio ryšio – uždaro telefono ryšio sistemos, jungiančios visus valstybės saugumo operatyvinius padalinius visoje Sovietų Sąjungos teritorijoje, telefono skambutį. Balevas pakėlė ragelį. Skambinantysis prisistatė kaip vienas 7-osios valdybos skyriaus, kuris vykdė valstybės saugumo organus dominančių objektų operatyvinį stebėjimą (sekimą), viršininkų ir savo ruožtu paklausė,

su kuo kalba. Balevas atsakė:

– KGB 5-osios valdybos 3-iojo skyriaus pirmo poskyrio operatyvinis įgaliotinis, vyresnysis leitenantas Jurijus Vasiljevičius Balevas.

– Jurijau Vasiljevičia, tikiuosi, jau apie viską informavote savo vadovybę?

– Apie ką? – nustebęs paklausė Balevas.

– Kaip apie ką? Jūs juk neneigsite, kad vakar vakare tarp 19 ir 23 valandos buvote restorane „Metropolis“. Taip?

– Taip, – nenoriai patvirtino Balevas, stengdamasis susigaudyti, kur lenkia pašnekovas.

– Kas su jumis ten buvo?

– Mano kolegos...

– Vadinasi, nei jūs, nei jūsų kolegos nežinote, kad KGB karininkai ne tarnybos metu neturi lankytis vietose, kur gali būti užsieniečių? Be to, jūs, Jurijau Vasiljevičia, savo iniciatyva bendravote su Prancūzijos ambasados bendradarbe, kurią seka 2-osios vyriausiosios valdybos 3-iasis skyrius (padalinys, sekęs Prancūzijos ambasados Maskvoje bendradarbius) dėl šnipinėjimo. O išeidamas iš restorano jūs mėginote nustatyti, ar esate sekamas, kaitaliojote judėjimo maršrutus, stengdamasis atsikratyti mūsų išorinio stebėjimo grupės.

„Koks siaubas!“ – pamanė Balevas. Savaiame suprantama, jis net neprisiminė, kaip atrodė toji nelemta prancūzė. Gerokai įkaušęs metro jis įsėdo ne į reikiama kryptimi važiuojantį traukinį. Kai tą suprato, jau durims užsidarant puolė atgal į peroną. Išlipęs metro „Ščiukinskaja“ stotyje įsėdo ne į to maršruto autobusą. Paprastai jis vaikščiodavo pėsčiomis, bet buvo šalta, vėlu, snigo... Todėl ir išoko į pirmą pasitaikiusį autobusą, o jis vežė priešinga kryptimi. Teko išlipti artimiausioje stotelėje ir pėdinti namo pėsčiomis.

– Iš tikrųjų aš nedariau to, ką jūs sakote, – atsakė Balevas. – Bet neatmetu, kad iš šalies, taip pat ir „išorės“ brigadai atrodė būtent taip...

– Būtent taip ir atrodė, ir užfiksuota išorinio stebėjimo suvestinėje. Jūs tapote sekamo dėl šnipinėjimo objekto ryšiu. Ar jūs, kaip valstybės saugumo karininkas, suprantate, kokios košės prisivirėte?

– Ką man dabar daryti? – niūriu balsu paklausė Balevas, mintyse jau nubrėžęs kryžių ant savo karjeros KGB.

– Kaip ką? Nedelsiant informuoti savo vadovus, – atkirto pašnekovas ir padėjo ragelį.

Šio pokšto autoriai buvo KGB 5-ojoje valdyboje žinomi pokštininkai Ernastas Davnis ir Viačeslavas Kiktevas, tą vakarą buvę restorane drauge su Balevu. Būtent Davnis kalbėjo telefonu, apsimetęs KGB 7-osios valdybos bendradarbiu.

Aleksejus Kondaurovas ir Aleksandras Jevdokimovas. „Jukos“ koncernas

Šių eilučių autorius buvo Aleksejaus Kondaurovo ir Aleksandro Jevdokimovo bendros tarnybos KGB 5-ojoje valdyboje ir KGB ryšių su visuomene centre draugas. Kondaurovas buvo ne daugiau nei sąžiningas ir darbštus vykdytojas. Kai Kondaurovas vadovavo Ryšių su visuomene centrui, tai buvo matyti jo interviu rusiškoms žiniasklaidos priemonėms. Jo kolega Jevdokimovas buvo ryškesnis ir garsesnis žmogus.

Kai baigė Maskvos specialiąją vidurinę milicijos mokyklą ir pateko į pirmųjų trejetuką (kartu su Nikolajumi Caregorodcevu ir Michailu Šestopalovu), kas tada buvo laikoma garbingu dalyku, jį priėmė tarnauti į Maskvos kriminalinę paiešką. Paskui studijavo Sąjunginiame neakivaizdiniame teisės institute, iš kurio Caregorodcevas ir Jevdokimovas perėjo į SSRS KGB aukštąją mokyklą, ją baigė neakivaizdiniu būdu, bet dar mokydami buvo priimti į KGB 5-osios valdybos 7-ąją skyrių.

Reikia atkreipti dėmesį, kad įdarbinimas KGB operatyvinėje valdyboje žmonių, neturinčių aukštojo išsilavinimo, buvo beprecedentis dalykas. Visi be išimties KGB 5-osios valdybos karininkai įdarbinimo valdyboje metu buvo įgiję aukštąjį išsilavinimą. Bet Caregorodcevas turėjo gana galingą užtarėją: jo tėvas, jei neklystu, buvo vidaus reikalų vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojas. O Jevdokimovas kartu su juo buvo įforminamas „dėl kompanijos“ ir tarsi maskavo to priėmimo protekcinį pobūdį.

Jau minėtas KGB 5-osios valdybos 11-ojo skyriaus antro poskyrio viršininko pavaduotojas papulkininkis Ernstas Davnis buvo vedęs Aleksejaus Kosygino padėjėjo dukterį. Kai aš piktindavausi dėl kokių neteisingų kadriinių sprendimų, jis mane ramindavo tokiais samprotavimais: „Įsivaizduok du popieriaus lapus, kuriuose surašytos karininkų pavardės. Štai guli tie lapai prieš kadru karininką. Viename pavardės tų, kurie turi įtakingų giminaičių, kitame – karininkų nuo žagrės ir iš gatvės, neturinčių įtakingų giminių, atėjusių iš civilinių aukštųjų mokyklų, ne iš KGB aukštosios. Iš vieno sąrašo patekti į antrąjį neįmanoma, todėl susitaikyk ir nusiramink.“

Caregorodcevas buvo linksmo būdo, visiems draugiškas. Bet dėl pražūtingos aistros alkoholiui KGB 5-ojoje valdyboje buvo nuolat apkalbamas. Jis girtas vis patekdavo į keistas situacijas. Viena juokingiausių nutiko jam dar studijuojant neakivaizdiniame KGB aukštojoje mokykloje. Neakivaizdininkai (tarp jų buvo karininkų iš kitų miestų) egzaminų sesijų metu gyvendavo kareivinių

režimu viename tos mokymo įstaigos užmiesčio objekte. Mėgėjas išgerti Caregorodcevas su dviem kurso draugais savavališkai perlipo objekto teritoriją juosiančią tvorą. Gerokai pasilinksminę jie vargais negalais grįžo iki tvoros, vilkdami visiškai girtą Caregorodceva. Bet dabar tvora Caregorodceviui tapo neįveikiama kliūtimi. Jo sugėrovams liko vienintelė galimybė. Jie savo bičiulį permetė per tvorą, juolab kad visa tai vyko žiemą ir prie aklinos tvoros buvo pusnis. Deja, kaip tik tuo momentu pro tą vietą šalia tvoros ėjo patrulis, kurio misija – gaudyti savavališkai pasišalinusius. Ir Caregorodcevas lyg pelų maišas šlumštelėjo jam praktiškai po kojomis. Bet, nepaisant skandalingos istorijos, Caregorodcevas jokių neigiamų pasekmių nesulaukė.

KGB 5-osios valdybos 7-ajame skyriuje, kur įsidarbino Caregorodcevas ir Jevdokimovas, savo tarnybą pradėjo ir Aleksejus Kondaurovas. Skyrius užsiėmė anoniminių dokumentų, kuriuose buvo teroristinių grasinimų, autorių veiklos užkardymu, neteisėtos ginklų apyvartos kanalų išaiškinimu ir panaikinimu. Prityręs operatyvinės paieškos pareigūnas Jevdokimovas ir pradedantis operatyvininkas Kondaurovas susidraugavo, jų draugystė tęsėsi daug metų. Ją nutraukė ankstyva Jevdokimovo mirtis nuo vėžio.

1981 metais tada jau vyresnysis operatyvinis įgaliotinis majoras Jevdokimovas buvo išsiųstas į Afganistaną, bet dėl sveikatos būklės grįžo iš ten pirma laiko. KGB 5-ojoje valdyboje jam vietos nebuvo, tad jį priėmė į naują „V“ valdybą, kuri buvo KGB 3-iosios vyriausiosios valdybos (karinės kontržvalgybos) struktūrinis padalinys. Tam padaliniui buvo pavesta vykdyti vidaus reikalų organų kontrolę. Jevdokimovas kuravo VRM teritorinius organus.

Šestopalovas 1989 metų gruodį tapo Maskvos vyriausiosios vidaus reikalų valdybos Kovos su socialistinės nuosavybės grobstymais valdybos vadovu. Neatmestina, kad būtent Jevdokimovas padėjo jam gauti tą postą, nes grįžęs iš Afganistano Jevdokimovas pradėjo vadovauti poskyriui, kuravusiam SSRS VRM (kur grįžęs iš Afganistano nuo 1982 metų spalio iki 1984-ųjų spalio tarnavo Šestopalovas). Tada visi kadriniai sprendimai milicijos organuose jau privalomąja tvarka turėjo būti derinami su kuratoriais iš KGB, ir Jevdokimovas turėjo galimybę kilstelėti savo bičiulį Šestopalovą tarnybos laiptais.

Aleksejui Kondaurovui neretai nepelnytai prikišama dėl jo tarnybos KGB 5-ojoje valdyboje. Bet mažai kas žino, kad nuo 1985 iki 1990 metų jis tarnavo KGB 9-ojoje valdyboje, kuri vykdė aukščiausių SSKP ir valstybės pareigūnų asmens apsaugą. Būtent į tą padalinį aštuntojo dešimtmečio pabaigoje buvo pervestas KGB 5-osios valdybos 7-ojo skyriaus pirmo poskyrio viršininkas Venjamins Maksenkovas, kuris netrukus pradėjo vadovauti KGB 9-osios valdybos 2-ajam (kontržvalgybos) skyriui, arba iš esmės vidaus kontržvalgybai.

Apie šio skyriaus svarbą byloja tas faktas, kad Maksenkovo skyrimas į skyriaus vadovo postą buvo svarstomas SSRS KGB kolegijos posėdyje.

Devintojo dešimtmečio pradžioje Maksenkovas pasiekė, kad jo buvęs pavaldinys Kondauovas būtų pervestas iš KGB 5-osios valdybos 7-ojo skyriaus į jo vadovaujamą 9-osios valdybos 2-ąjį skyrių. Po kurio laiko Maksenkovas buvo paaukštintas ir tapo KGB 9-osios valdybos viršininko pirmuoju pavaduotoju, o jo proteguojamas Kondauovas pakeitė jį 2-ojo skyriaus viršininko poste.

Kondaurovo vadovaujamas padalinys vykdė visos didžiulės KGB 9-osios valdybos kontržvalgybinį aprūpinimą. Jam priklausė verbuoti personalą, aptarnavusį saugomus asmenis, tai yra virėjus, padavėjus ir pan., taip pat Kremliaus pulko kariškius ir „pritvirtintus“ karininkus, tai yra asmens sargybinius tų, kuriems priklausė asmens sargybiniai. Neperlenksiu pasakęs, kad praktiškai visi asmenų apsaugos karininkai buvo KGB 9-osios valdybos 2-ojo skyriaus agentai. Tai galioja ir Koržakovui, kai jis buvo „pritvirtintas“ – sovietinės valstybės aukštų pareigūnų apsaugininkas.

Iš 2-ojo skyriaus viršininko pareigų buvo tiesus kelias į KGB 9-osios valdybos viršininko pirmojo pavaduotojo postą, taigi ir į generolo laipsnį. Būtent tokį kelią perėjo Maksenkovas. Bet Kondauovas buvo priverstas išeiti iš KGB 9-osios valdybos dėl, jo tikinimu, Raisos Maksimovnos Gorbačiovos, kuri neva pareiškė, kad jis naudoja „Berijos veiksmus“. 1990 metais Kondauovą pervedė į tokio pat lygio KGB ryšių su visuomene centro vadovo pavaduotojo pareigas. Priešingai nei jo vadovas Maksenkovas, Kondauovas generolu tada netapo.

Jevdokimovas po tarnybos „V“ valdyboje išėjo dėstyti į KGB aukštąją mokyklą, iš kur (iš vyresniojo dėstytojo pareigų) Kondauovas perviliojo jį į Ryšių su visuomene centrą – į KGB ryšių su visuomene centro 1-ojo skyriaus viršininko pavaduotojo postą. Prisimenu, vieną 1991 metų vasaros dieną Jevdokimovas pakvietė į restoraną „Lazanija“ KGB ryšių su visuomene centro viršininką generolą Aleksandrą Karbainovą, jo pirmąjį pavaduotoją pulkininką Vladimirą Maslenikovą ir šių prisiminimų autorių. Mes neblogai pavakarieniavome... Bet 1992 metais Jevdokimovas išėjo iš valstybės saugumo ir, kaip prisimena Šestopalovas, tapo „kažkokios čečėnų kontoros konsultantu“.

Ta kontora buvo „Lazanijos“ organizuotos nusikalstamos grupuotės, kuriai vadovavo žinomas čečėnų kriminalinis autoritetas Chož Achmedas Nuchajevas, priedanga. Grupuotės pavadinimas skambėjo panašiai, kaip ir jai priklausiusio restorano, to paties, kuriame mes vakarieniavome 1991 metų vasarą. Jevdokimovas užmezgė glaudžius ryšius su tos grupuotės lyderiais būtent savo tarnybos KGB ryšių su visuomene centre laikotarpiu. Jis buvo „Lazanijos“

organizuotos nusikalstamos grupuotės santykių su teisėtvarkos organais klausimų sprendikas.

1992 metų spalio mėnesį, švenčiant Vladimiro Gusinskio gimimo dieną, Šestopalovas susipažino su Michailu Chodorkovskiu ir jo pakviestas perėjo į „Menatep“ banką, kur užėmė šio banko saugumo tarnybos viršininko postą. 1993 metų vasarą Šestopalovas į „Menatep“ saugumo tarnybos 4-ojo skyriaus viršininko pareigas priėmė Jevdokimovą. Pagal Jevdokimovo rekomendaciją tais pačiais 1993 metais į banko saugumo tarnybos viršininko pavaduotojo pareigas priėmė Kondauovą, kuris iki to laiko KGB ryšių su visuomene centre jau gavo generolo majoro laipsnį.

Žiniasklaidos priemonės ne kartą rašė, kad „Menatep“, o paskui „Jukos“ saugumo tarnyboje dirbo bendradarbis, kuris privalėjo palaikyti kontaktus su kriminalinėmis struktūromis ir teisėtvarkos organais sprendžiant klausimus, susijusius su „Menatep“ ir „Jukos“ ekonominiu saugumu. To žmogaus vardo niekas niekada neminėjo, nes duomenys apie jį buvo neprieinami. Tai ir buvo Jevdokimovas, turėjęs glaudų kontaktą su čečėnų diasporos Maskvoje lyderiais, taip pat ir su jos kriminaliniais autoritetais, kas garantuodavo „Menatep“ efektyvią apsaugą nuo banditiškų antpuolių.

Dar vienas „Menatep“ „čečėniškas kontaktas“ buvo pas Chodorkovskį tais metais dirbęs Viačeslavas Surkovas (jo tėvas – čečėnas), anksčiau tarnavęs SSRS ginkluotųjų pajėgų vyriausiosios žvalgybos valdybos (GRU) ypatingosios paskirties struktūrose. Surkovo tėvas irgi tarnavo GRU, taigi tai jau buvo šeimos tradicija.

Jevdokimovas turėjo plačių ryšių ir VRM, ir Maskvos miesto vyriausiosios vidaus reikalų valdybos vadovybėje, užmezgtų tada, kai dirbdamas KGB 3-iosios vyriausiosios valdybos „V“ valdyboje kuravo Vidaus reikalų ministeriją, o tai jam padėjo sėkmingai ginti „Menatep“ banko, paskui „Jukos“ interesus, kai atsirasdavo problemų su teisėtvarka.

Jevdokimovas prisidėjo įdarbinant banko „Menatep“ saugumo tarnyboje savo kolegą iš KGB „V“ valdybos Aleksejų Pičuginą, o po ankstyvos Jevdokimovo mirties Pičuginas užėmė jo postą „Jukos“ saugumo tarnyboje. Suteikime žodį Kondaurovui:

„Darbe su juo nesusidurdavau. Aleksejų Pičuginą sutikau „Jukos“, mes su juo ten įsidarbinome praktiškai tuo pat metu. Aš buvau saugumo tarnybos viršininko pavaduotojas (Šestopalovas – saugumo tarnybos viršininkas). O Aleksejus Pičuginas atėjo dirbti eiliniu darbuotoju. Į darbą jį, aišku, pakvietė mano senas draugas iš Valstybės saugumo komiteto [Jevdokimovas]. Dabar jo, deja, jau nėra tarp gyvųjų. Ir jis pakvietė jį kaip buvusį karinės kontržvalgybos bendradarbi.“

Aleksejų Pičuginą jam rekomendavo KGB su pačiomis teigiamiausiomis charakteristikomis. Kai Aleksejus Pičuginas atėjo, jis [Jevdokimovas] mus supažindino. Man labai patiko šis žmogus: atviras, geras vaikinai. Buvo matyti, kad energingas, kad bus neblogas darbuotojas ir sėkmingai susidoros su saugumo tarnybai patikėtomis funkcijomis.“ (Old.Khodorkovsky.ru/MBK/). Nė viename savo interviu Kondaurovas Jevdokimovo vardo nepaminėjo.

Su Jevdokimovo protekcija atsідūręs „Menatep“ banke, Kondaurovas aktyviai pradėjo įsisavinti sau naują politinio lobisto veiklos sritį. Vienas teigiamų jo charakterio bruožų buvo neįtikėtinas darbštumas, antras – ištikimybė savo vadovams. Dėl šių savybių Kondaurovas gana greitai pelnė „Jukos“ vadovų pagarbą ir pasitikėjimą, o tapęs Dūmos deputatu, vykdydamas jų pavedimus, ėmė megzti kontaktus savo darbdavių naudai.

Vis dėlto „Jukos“ koncerne pagal generolo Kondaurovo [sumanymą] sukurta analitinė valdyba intelektualinėmis ir kitomis galimybėmis negalėjo sau kelti Rusijos valstybinės pertvarkos uždavinių. Apie tai liudija „Jukos“ vadovo Michailo Chodorkovskio likimas – savo „analitika“ Kondaurovas (likęs laisvėje) įtaisė jį dešimčiai metų kalėjime. Rusijos valstybės sandaros keitimo projektų reišėkais tapo visai kiti žmonės, kurie, beje, buvo Kondaurovo kolegos KGB 5-ojoje valdyboje.

Koržakovas prieš „Most“ grupę. Ne jūs rinksite prezidentą

Tenka pripažinti, kad Pitovranovo vadovaujama sąmokslininkų grupė nekėlė asmeninio praturtėjimo tikslo. Visi sąmokslų dalyviai ir šiaip jau buvo daug pasiekę ir visai ne skurdžiai. Jie turėjo aukštesnį tikslą – padaryti šalį pavaldžią specialiosioms tarnyboms (kitų lėlininkų iš specialiųjų tarnybų tikslas buvo toks pats). Šiam tikslui pasiekti grupuotės akumuliuo milžiniškas pinigines lėšas, daugiausia pavogtas iš sparčiai skurdusios šalies, uždirbtas prekiaujant narkotikais, neteisėtoms briliantų apyvartos ir ginklų pardavimo į konfliktinius pasaulio regionus, o prasidėjus pertvarkai – dar ir iš „paprasto biznio“. Gautos lėšos buvo panaudojamos Pitovranovo grupės narių kontroliuojamoms slaptooms struktūroms, kurios turėjo padėti pasiekti išsikeltą tikslą, kurti.

Dėl ryšių valdžios struktūrose Bobkovo vadovaujama „Most“ organizacija sparčiai stiprėjo. „Most bank“ saugumo tarnyba, kurios faktinis vadovas buvo Bobkovas, nuo pat pradžių buvo pati gausiausia ir rinko informaciją

apie rusišką būtį – nuo politinių jėgų struktūros šalyje iki žymių politikų, verslininkų, bankininkų, įvairių valstybinių ir komercinių struktūrų dosjė sudarymo. Koržakovo analitikai jokių būdu negalėjo prilygti savo buvusiems kolegoms iš KGB, dirbantiems „Most bank“ saugumo tarnyboje ne dėl idėjos, bet už didžiulius atlyginimus, ir ne rubliais, o doleriais. Jų piniginis atlygis buvo daug kartų didesnis už paties Koržakovo oficialų atlyginimą.

Be to, Bobkovo jėgos struktūra turėjo savo žiniasklaidos priemonių. Tačiau Koržakovas disponavo nemažomis biudžetinėmis lėšomis, kurių Bobkovas neturėjo. O svarbiausia – Koržakovas turėjo oficialios valstybinės specialiosios tarnybos vadovo įgaliojimus, todėl nutarė parodyti Bobkovui, kas šalyje šeimininkas. Buvęs karys plaukikas (diversantas povandenininkas) Viktoras Portnovas, tarnavęs specialiosios paskirties centre, kurį Koržakovas įkūrė prie RF prezidento saugumo tarnybos, liudija:

„Tikriausiai visi puikiai prisimena 1994 metų pabaigos bankų „šakojimąsi“, kuriame figūravo „Most bank“. Tada dar Vladimiras Gusinskis pareiškė, kad į prezidento postą jie gali pasodinti tą, ką panorės. Į tai Aleksandras Koržakovas atsakė: „Ne jūs rinksite prezidentą“. Žodžiu, mūsų padalinys turėjo užduotį išprovokuoti Gusinskį imtis aktyvių veiksmų ir sužinoti, kieno paramą jis užsitikrino valdžios struktūrose prieš skelbdamas panašius pareiškimus.“ („Ekspres gazeta“, 2002 m. balandžio 12 d.).

Žurnalistai šią istoriją pavadino „Operacija snukiu į sniegą“. 1994 metų gruodžio 2-osios rytą Maskvos centre generolo Koržakovo pavaldiniai suguldė veidais į šlapią ir purviną sniegą „Most“ apsaugininkus, taip juos pralaidė apie dvi valandas ir išprovokavo susišaudymą su Maskvos valstybės saugumo valdybos padaliniu bei milicijos specialiuoju būriu, kurie iškviesti Gusinskio atvyko į pagalbą. Siauraprotis Koržakovas buvo įsitikinęs, kad tą dieną jis tapo nugalėtoju. O iš tikrųjų jis pasirašė sau nuosprendį: prasidėjo iki jo atstatydinimo (kuris įvyko 1996 metų birželio 24 dieną, tarp pirmo ir antro prezidento rinkimų turo) likusio laiko skaičiavimas. Kartu su Koržakovu buvo atstatydinti du jo bendražygiai: Olegas Soskovecas ir Michailas Barsukovas.

„Media Most“ įsteigimas. Gusinskio plėtra

1996 metų prezidento rinkimai akivaizdžiai pademonstravo televizijos galimybės kovoje dėl valdžios. Rinkimų kampanijos pradžioje Jelcino reitingas siekė 3 procentus. Po galingiausio televizinio „įsukimo“ pirmame balsavimo ture jis

gavo santykinę, o antrame – absoliučią 53 proc. rinkėjų balsų daugumą. Rezultatas buvo pribloškiamas ir pamokantis. Tiems, kurie jau seniai siekė pagrobtį iš Jelcino valdžią, tapo aišku, kaip būtent reikia veikti, jei nori laimėti. Vykdydamas Bobkovo nurodymus jo agentas ir oficialus „Most“ vadovas Gusinskis skubiai pradėjo kurti informacinę struktūrą, kuri galėtų užtikrinti Pitovranovo ir Bobkovo statybinio atėjimą į valdžią.

Pagal savo kuratoriaus nurodymą Gusinskis 1997 metų sausį atsisakė „Most bank“ prezidento ir grupės „Most“ direktoriaus postų ir pradėjo vadovauti susikurtam holdingui UAB „Media Most“, kuriame buvo visi Bobkovo ir Gusinskio grupės „Most“ medijų aktyvai. Į naujai sudarytos struktūros sudėtį įėjo UAB „NTV Holding“, AB „Telekompanija NTV“ (visos Rusijos televizijos kanalas, pradėjęs transliacijas 1993 metais), AB „TNT-Teleset“ (pradėjusi transliuoti 1998 metais), AB „NTV-Plus“ palydovinės televizijos sistema, pradėjusi transliuoti 1996 metais. Be to, UAB „Media Most“ taip pat priklausė radijo stotis UAB „Echo Moskvė“, UAB „NTV International“ – televizijos kanalo NTV tarptautinė versija, besiskirianti nuo originalios kanalo versijos ir paleista transliuoti 1997 metų sausį, leidybos namai „Sem dnej“, kuriuose leisti žurnalai „Itogi“, „Karavan istorii“, „7 dnej“, laikraštis „Segodnia“ ir taip toliau.

Bet atkurdami ir jau atkūrę savo imperiją kovoti dėl prezidentūros per būsimą 2000 metų rinkimų kampaniją, Gusinskis ir jo saugumo tarnyba, vadovaujama Bobkovo, pražiopsojo, kaip sostinės politinėje arenoje pasirodė neišvaizdus, palyginti jaunas KGB/FST karininkas, visada netvarkinga šukuosena ir susiglamžiusiu švarku. Tas žmogus buvo Vladimiras Putinas, bet daugumai Rusijos piliečių tas vardas tada nieko nesakė.

23 skyrius

Visuomenės saugumo koncepcija ir jos kūrėjai

Du KGB sparnai. Sveikas protas ir „raudonai rudi“

Dar likus daug laiko iki SSRS žlugimo KGB susidarė du sparnai. Vienas – kontržvalgyba – padėtį vertino blaiviai. Antras – KGB 5-oji valdyba – mėgino koketuoti su liberalais ir fašistais, siundė juos prieš provakarietiškas jaunimo grupes. Bobkovas net sakė, kad jo kabinete stovėjo du seifai: viename jis laikė dosjė tų, kurie vadino save rusų patriotais, antrame – tų, kurie laikė save demokratais. Ir tarp pirmųjų, ir tarp antrųjų buvo sąžiningų žmonių, bet buvo ir samdytų KGB agentų.

Pitovranovo ir Bobkovo vadovaujama grupė apie devintojo dešimtmečio vidurį gavo disponuoti milžiniškas pinigines lėšas, tikriausiai dešimtis milijardų dolerių, aktyviai naudojamų tam, kad valstybės saugumas užgrobtų šalies valdžią.

Po SSKP panaikinimo Rusijoje nusikalstama komunistų partija nebuvo teisiama ir nebuvo atlikta partinių kadro ir KGB bendradarbių liustracija, kuri uždraustų jiems užimti vadovaujamus postus. Buvo naivu manyti, kad SSKP ir jos ištikimas ginklanešys susitaikys su valdžios praradimu. Tai patvirtino 1993 metų įvykiai. Tie, kurie pabandė nublokšti šalį į praeitį, teisingai buvo